

Zeszyty Naukowe Wydziału Ekonomii i Finansów
Uniwersytetu Radomskiego im. Kazimierza Pułaskiego w Radomiu
Studia Ekonomiczne, Prawne i Administracyjne
Zeszyt 4 (2023)
DOI <https://doi.org/10.24136/sepia.2023.019>

Aleksandra Dąbrowska¹, Klaudia Kwiatkowska², Alicja Potasznik³

OPERACJE KREDYTOWE W DZIAŁALNOŚCI BANKU

Streszczenie

W artykule omówiono zagadnienie operacji kredytowych w działalności banku. Kredyty bankowe stanowią w większości główne źródło pozyskania środków pieniężnych zarówno w przypadku osób fizycznych oraz przedsiębiorców. Dostępność oraz powszechność kredytów na przestrzeni lat bardzo się zmieniła, bowiem obecnie dużo trudniej jest otrzymać kredyt. Banki zabezpieczają się przed oszustwami oraz sytuacjami, w których możliwe byłoby niespłacenie kredytu poprzez sporządzenie kompletnej dokumentacji oraz przeprowadzając procedurę kredytową. Nie zmienia to faktu, że zainteresowanie kredytami stale się zwiększa.

Celem artykułu jest przedstawienie charakterystyki operacji kredytowych w działalności banku w Polsce ze szczególnym uwzględnieniem zagadnień odnoszących się do istoty kredytu bankowego, rodzajów kredytów bankowych oraz etapów procedury kredytowej. Część empiryczna artykułu odnosi się do analizy i struktury rynku kredytowego w Polsce w latach 2011-2022.

Słowa kluczowe: kredyt, bank, ryzyko, umowa kredytowa, procedura kredytowa.

WSTĘP

Każdy przedsiębiorca prowadzący działalność gospodarczą dąży do zdobycia pewnej pozycji na rynku oraz utrzymania się na nim w sposób niezależny i jak najbardziej efektywny oraz rentowny. Uzyskanie takiej sytuacji jest jednak bardzo

¹ Studentka kierunku Finanse i Rachunkowość – studia II stopnia, Wydział Ekonomii i Finansów, Uniwersytet Radomski im. Kazimierza Pułaskiego.

² Studentka kierunku Finanse i Rachunkowość – studia II stopnia, Wydział Ekonomii i Finansów, Uniwersytet Radomski im. Kazimierza Pułaskiego.

³ Studentka kierunku Finanse i Rachunkowość – studia II stopnia, Wydział Ekonomii i Finansów, Uniwersytet Radomski im. Kazimierza Pułaskiego.

trudne ze względu na konieczność posiadania bieżącej płynności do regulowania zobowiązań, jak również uzyskanie nadwyżki finansowej, która pozwoli na rozwój działalności. W tym celu wielu przedsiębiorców decyduje się na pozyskanie obcych źródeł finansowania działalności w postaci kredytu bankowego. Podstawowe kryteria podejmowania decyzji o udzieleniu kredytu wynikają głównie z procedur oceny zdolności kredytowej opracowanych przez bank oraz określania stopnia ryzyka związanego z kredytem. Bank zobowiązuje się oddać do dyspozycji przedsiębiorcy na czas oznaczony w umowie określoną kwotę środków pieniężnych, a kredytobiorca zobowiązuje się do korzystania z niej na warunkach określonych w umowie, do zwrotu kwoty wykorzystanego kredytu wraz z odsetkami w umownym terminie oraz do zapłaty prowizji od przyznanego kredytu.

Celem artykułu jest przedstawienie charakterystyki operacji kredytowych w działalności banku w Polsce ze szczególnym uwzględnieniem zagadnień odnoszących się do istoty kredytu bankowego, rodzajów kredytów bankowych oraz etapów procedury kredytowej. Część empiryczna pracy artykułu odnosi się do analizy i struktury rynku kredytowego w Polsce w latach 2011-2022.

W artykule wykorzystano literaturę przedmiotu oraz dokonano analizy danych empirycznych udostępnionych przez Urząd Komisji Nadzoru Finansowego.

1. ISTOTA KREDYTU BANKOWEGO

Jednym z podstawowych źródeł finansowania działalności przedsiębiorstw są kredyty bankowe, które udzielane są przez uprawnione do tego instytucje bankowe w określonej walucie, na określony czas oraz pod warunkiem ich zwrotu wraz z odsetkami. Udzielenie kredytu przez inny podmiot nieuprawniony do wykonywania takiej czynności zgodnie z artykułem 171 Prawa bankowego podlega karze grzywny do 20 000 000 złotych i karze pozbawienia wolności do lat 5 (Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997r. Prawo bankowe, Dz. U. z 2023 r. poz. 2488).

Kredyt jest formą dwustronnej transakcji, która polega na zawarciu umowy między dwoma stronami, dłużnikiem oraz wierzycielem. Udzielając kredytów różnym podmiotom bank ponosi znaczne ryzyko. Celem ograniczenia tego ryzyka, banki korzystają ze ściśle określonej procedury kredytowej, czyli zasad przyznawania kredytu. Tak więc każde przedsiębiorstwo ubiegające się o kredyt w banku musi spełnić określone warunki. Najważniejszym z nich jest podpisanie umowy kredytowej, przez którą bank zobowiązuje się oddać do dyspozycji kredytobiorcy na czas oznaczony w umowie kwotę środków pieniężnych z przeznaczeniem na ustalony cel, a kredytobiorca zobowiązuje się do korzystania z niej na warunkach określonych w umowie, zwrotu kwoty wykorzystanego kredytu wraz z odsetkami w oznaczonych terminach spłaty oraz zapłaty prowizji od udzielonego kredytu (Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997r. Prawo bankowe, Dz. U. z 2023 r. poz. 2488).

Zgodnie z powyższą definicją należy wyszczególnić trzy cechy charakterystyczne kredytu, odróżniające go od pozostałych form pożyczania kapitału, między innymi (Jaworski, Krzyżkiewicz, Kosiński, 1992, str. 101-102):

- a) Celowość, oznacza, że kredyt udzielany jest zawsze na określony z góry cel;

- b) Zwrotność, oznacza, że zawsze niezależnie od sytuacji musi zostać zwrócony;
- c) Odpłatność, oznacza, że środki pieniężne udzielane w formie kredytu są oprocentowane.

Ponadto, umowa kredytowa musi zostać sporządzona w formie pisemnej i zawierać następujące elementy (Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997r. Prawo bankowe, Dz. U. z 2023 r. poz. 2488):

- a) Strony umowy;
- b) Kwotę i walutę kredytu;
- c) Cel, na który zostanie udzielony kredyt;
- d) Zasady oraz termin spłaty kredytu;
- e) Wysokość oprocentowania kredytu i warunki jego zmiany;
- f) Uprawnienie banku związane z kontrolą wykorzystania udzielonych środków pieniężnych;
- g) Warunki dokonania zmian oraz rozwiązania umowy.

Udzielenie przez bank kredytu bankowego w dużej mierze uzależnione jest od posiadanej przez kredytobiorcę zdolności kredytowej. W praktyce oznacza to, że warunkiem udzielenia kredytów jest udokumentowanie przez instytucje bankowe, że stan majątkowy kredytobiorcy zapewni mu zdolność do spłaty zaciągniętych kredytów.

Ponadto, bardzo duże znaczenie dla banku będzie miał również staż przedsiębiorstwa. Większość firm, które dopiero rozpoczynają prowadzenie działalności napotyka wiele problemów z otrzymaniem kredytu bankowego. Wynika to z faktu, iż przedsiębiorstwa te nie zdążyły jeszcze wypracować zaufania oraz zdolności kredytowej. W większości banków, przedsiębiorstwa które chcą otrzymać kredyt muszą prowadzić działalności minimum 12 miesięcy (poradnikprzedsiębiorcy.pl [dostęp: 28.12.2023r.]).

Każdy przedsiębiorca, który zainteresowany jest pozyskaniem obcego źródła finansowania dla swojej działalności powinien uwzględnić dodatkowe koszty, które w efekcie końcowym wchodzi w skład całkowitego kosztu kredytu. Na całkowite koszty związane z przyznaniem kredytu składa się:

- a) Oprocentowanie;
- b) Prowizje;
- c) Ubezpieczenie kredytu;
- d) Pozostałe opłaty, m.in. koszty kontroli kredytu.

Powyższe cztery elementy tworzą rzeczywistą roczną stopę oprocentowania RRSO (Macierzyński, Pszczółka, Sobol, 2022, str. 48-49).

Odminną formą finansowania działalności przedsiębiorstw jest pożyczka, w przypadku której zastosowanie ma Kodeks Cywilny. Poprzez pojęcie pożyczki należy rozumieć zobowiązanie pieniężne pożyczkobiorcy względem pożyczkodawcy. Zgodnie z artykułem 720 Kodeksu Cywilnego „przez umowę pożyczki

dający pożyczkę zobowiązuje się przenieść na własność biorącego określoną ilość pieniędzy albo rzeczy oznaczonych tylko co do gatunku, a biorący zobowiązuje się zwrócić tę samą ilość pieniędzy albo tę samą ilość rzeczy tego samego gatunku i tej samej jakości” (Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny Dz. U. z 2023 r. poz. 1933).

Zasadniczą różnicą, która odróżnia kredyt od pożyczki jest rozróżnienie instytucji finansowych, które udzielają takich świadczeń, bowiem bank uprawniony jest do udzielania zarówno kredytów jak i pożyczek natomiast pożyczkodawcą może być każda inna instytucja działająca na rynku z pominięciem banku. Ponadto różnicę stanowią również obowiązujące regulacje prawne. Kredyt udzielany jest zgodnie z Prawem bankowym natomiast pożyczka zgodnie z Kodeksem Cywilnym. Kolejną znaczącą różnicą jest cel zaciąganego zobowiązania oraz wysokość otrzymanej kwoty. Ubiegając się o kredyt niezbędne jest określenie z góry celu na jaki środki pieniężne zostaną przeznaczone, natomiast w przypadku pożyczki nie ma takiego wymogu, dając możliwość pożyczkobiorcy rozdysponowanie otrzymanych pieniędzy w dowolny sposób. Starając się o kredyt podstawę stanowi także forma pisemna umowy, co w przypadku pożyczki jest dowolne, może być umowa pisemna bądź ustna (Dobosiewicz, 2011, str. 176).

2. RODZAJE KREDYTÓW BANKOWYCH

Kredytowanie jest jednym z najważniejszych aspektów funkcjonowania banków, które oferują różnorodne rodzaje kredytów dostosowanych do potrzeb różnych grup klientów. Istnieje wiele różnych sposobów klasyfikacji kredytów według różnych autorów. Poniższa tabela przedstawia jedno z najczęściej spotykanych rodzajów kredytów.

Tab. 1. Rodzaje kredytów według różnych autorów

Rodzaje kredytów	Autor	Rok
Kredyt konsumencki, mieszkaniowy, inwestycyjny, konsorcjalny, obrotowy, związany z obrotem wekslowym, dyskontowy i akceptacyjny.	Wiesław Macierzyński, Ireneusz Pszczółka, Marzena Sobol	2022
– Dla osób fizycznych- kredyt konsumpcyjny, kredyt odnawialny, kredyt studencki, kredyt konsolidacyjny – Dla przedsiębiorców- kredyt obrotowy, kredyt inwestycyjny, faktoring, kredyty hipoteczne	Tomasz Rachwał, Zbigniew Makiela	2020
Kredyt w rachunku bieżącym, kredyt inwestycyjny, linia kredytowa, kredyt obrotowy	Bożena Korzeniewska	2015
Kredyty konsumpcyjne, kredyty gospodarcze	A. Dmowski, J. Sarnowski, D. Prokopowicz	2005
Ze względu na termin spłaty: długoterminowe, krótkoterminowe, średnioterminowe, ze względu na metodę udzielania kredytu: kredyt w rachunku otwartym (bieżącym), kredyt w rachunku kredytowym (pożyczkowym)	Władysław L. Jaworski, Zbigniew Krzyżkiewicz, Bohdan Kosiński	1992

Źródło: Opracowanie własne

W niniejszym artykule posłużymy się klasyfikacją kredytów według M. Sobol, W. Macierzyńskiego oraz I. Pszczółki.

Kredyt konsumencki jest udzielany klientom na pokrycie wydatków konsumpcyjnych, takich jak zakup mebli, sprzętu elektronicznego, samochodu lub wakacji. Jest to kredyt w wysokości nie większej niż 255 550 zł albo równowartość tej kwoty w walucie innej niż waluta polskiej. Ta kwota wynika z ograniczeń ustawowych dotyczących udzielania kredytów konsumenckich. Jest to ograniczenie mające na celu ochronę konsumentów przed zbyt wysokimi zadłużeniami oraz zapewnienie w miarę równomiernego rozwoju rynku kredytów konsumenckich. Co więcej, cel kredytu nie może być związany z prowadzoną działalnością gospodarczą, a hipoteka nie może być jego zabezpieczeniem. To jeden z najpopularniejszych rodzajów kredytów bankowych, który umożliwia klientom sfinansowanie swoich bieżących potrzeb bez konieczności posiadania dużych oszczędności.

Kredyt mieszkaniowy jest przeznaczony dla osób, które chcą zakupić lub zbudować swój własny dom. Kredytobiorca, ubiegając się o kredyt mieszkaniowy często musi dysponować tzw. wkładem własnym, czyli ok. 10-20% ceny nieruchomości. Ten rodzaj kredytu jest zazwyczaj długoterminowy i oparty na hipotecę, gdzie nieruchomość służy jako zabezpieczenie dla banku. Decydując się na taki kredyt, warto zatem zwrócić uwagę na warunki jego spłaty tj. oprocentowanie, konstrukcję rat kapitałowo-odsetkowych, opcję wcześniejszej spłaty oraz jej warunki. Kredyty mieszkaniowe mogą być udzielane w złotych bądź w walucie obcej. Kredyt mieszkaniowy pozwala klientom na realizację ich marzeń o posiadaniu własnego domu, jednocześnie umożliwiając spłatę zadłużenia przez wiele lat (Macierzyński, Pszczółka, Sobol, 2022, str. 50-51).

Kredyt inwestycyjny jest udzielany przedsiębiorcom na realizację ich projektów inwestycyjnych. Ten rodzaj kredytu służy do finansowania zakupu nowego sprzętu, rozbudowy zakładu produkcyjnego, modernizacji technologii itp. Kredyt inwestycyjny pomaga przedsiębiorstwom rozwijać się i zwiększać swoje zyski, co przekłada się na rozwój gospodarki kraju.

Kredyt konsorcjalny jest udzielany przez grupę banków, które łączą swoje siły i udzielają wspólnie kredytu większej niż pojedyncza instytucja. Ryzyko kredytowe podzielone jest tu w zależności od wysokości wkładu finansowego wniesionego do wspólnie udzielonego kredytu. Udzielanie kredytu konsorcjalnego może odbywać się na dwa sposoby (Macierzyński, Pszczółka, Sobol, 2022, str. 52):

- a) Tryb scentralizowany – w tym przypadku bank lider organizuje i nadzoruje cały proces udzielania kredytu (reprezentuje konsorcjum). Finansowanie jest rozłożone na poszczególne banki wchodzące w skład konsorcjum. Bank lider nawiązuje bezpośredni kontakt z kredytobiorcą, a spłata kredytu dokonywana jest na jego rachunek.
- b) Tryb zdecentralizowany – banki wchodzące w skład konsorcjum udzielają kredytu przedsiębiorcy bezpośrednio. Z każdym bankiem zawierana jest odrębna umowa, a każdy bank otrzymuje oddzielne prowizje. Spłata kredytu

odbywa się na rachunek poszczególnych banków. Rola banku lidera sprowadza się do funkcji koordynatora działań.

Kredyty konsorcjalne można również podzielić ze względu na sposób rodzaju przeznaczenia (www.zadluzenia.com/kredyt-konsorcjalny [dostęp 28.01.2024]):

- a) Kredyt konsorcjalny inwestycyjny to specjalnie przeznaczony kredyt, który można wykorzystać na cele inwestycyjne. W przypadku większych przedsięwzięć, okres spłaty może wynosić od 10 do 15 lat.
- b) Kredyt konsorcjalny obrotowy to rodzaj kredytu przeznaczony głównie na bieżące potrzeby działalności przedsiębiorstwa.
- c) Kredyt konsorcjalny konsolidacyjny umożliwia skonsolidowanie innych zobowiązań, które można spłacić za pomocą tego kredytu.

Kredyt konsorcjalny jest często stosowany w przypadku dużych przedsięwzięć, takich jak budowa autostrad, mostów, elektrowni, gdzie potrzebny jest duży kapitał.

Kredyt obrotowy jest adresowany do przedsiębiorców i służy do finansowania bieżących potrzeb firmy, takich jak zakup surowców, opłacanie wynagrodzeń, pokrycie kosztów marketingowych. Kredyty obrotowe (operacyjne) służą do finansowania bieżącej działalności przedsiębiorstwa. Istnieją różne rodzaje kredytów obrotowych, w zależności od formy, w jakiej są udzielane (Jaworski, Krzyżkiewicz, Kosiński, 1992, str. 103).

Pierwszym rodzajem jest kredyt w rachunku bieżącym, inaczej otwartym. Na rachunku bieżącym koncentrują się operacje przedsiębiorstwa, a w przypadku zmian zapotrzebowania na kredyt i nierównomiernych wpływach należności może występować saldo debetowe lub kredytowe. Gdy saldo rachunku bieżącego jest dodatnie dla klienta, otrzymuje on odsetki od banku.

Drugim rodzajem jest kredyt w rachunku kredytowym. Ewidencja wykorzystania kredytu, naliczanie odsetek oraz spłata odbywają się na oddzielnym rachunku bankowym, zwanym rachunkiem kredytowym. Przy tym wykorzystanie kredytu może następować w transzach bądź spłaty kredytu mogą następować ratalnie, w określonych w umowie terminach. Dyspozycje przelewu środków z rachunku kredytu wydaje klient, który ma też obowiązek jego spłaty w określonym terminie. W przeciwnym wypadku spłacony kredyt będzie przeksięgowany na rachunek kredytu przeterminowanego.

Kredyt związany z obrotem wekslowym jest to rodzaj kredytu udzielanego na podstawie zabezpieczonych weksli handlowych i jest stosowany głównie w obrocie międzynarodowym.

Weksle są powszechnie używane w obrocie gospodarczym jako narzędzie płatnicze. Dzięki nim możliwe jest regulowanie różnego rodzaju zobowiązań, takich jak wierzytelności wynikające z transakcji handlowych. Weksel pełni również funkcję kredytową, umożliwiając odroczenie terminu płatności. Jest to szczególnie przydatne w przypadku, gdy płatność musi zostać opóźniona ze względu na bieżące potrzeby finansowe przedsiębiorstwa. Ponadto, weksel może pełnić funkcję

gwarancyjną, gwarantując bezpieczeństwo transakcji i wierzytelności. Kredyt ten zapewnia płynność finansową przedsiębiorcom, którzy korzystają z weksli jako formy płatności. Do kredytów wekslowych zalicza się: kredyt dyskontowy oraz kredyt akceptacyjny (Macierzyński, Pszczółka, Sobol, 2022, str. 53).

Kredyt dyskontowy polega na tym, że bank przyjmuje weksel własnej firmy lub weksel obcy od klienta w zamian za gotówkę. Prawa z weksla są przenoszone na bank. Istnieją dwa rodzaje kredytu dyskontowego (Macierzyński, Pszczółka, Sobol, 2022, str. 53-54):

- a) Doraźne nabywanie wierzytelności wekslowych przez bank;
- b) Zawarcie umowy o limit kredytu dyskontowego.

Limit kredytu dyskontowego to maksymalna kwota, na jaką bank zobowiązuje się przyjmować weksle do dyskonta w określonym okresie umowy. Może to być limit odnawialny lub nieodnawialny. W przypadku limitu odnawialnego, po zaksięgowaniu każdego weksla, limit jest odnawiany do momentu zakończenia umowy. Natomiast w przypadku limitu nieodnawialnego, każdy zdyskontowany weksel zmniejsza kwotę dostępną na kredyt.

Proces kredytu dyskontowego obejmuje następujące etapy (Macierzyński, Pszczółka, Sobol, 2022, str. 53-54):

- a) Złożenie weksla do dyskonta;
- b) Zatrzymanie weksla przez bank w celu analizy;
- c) Przyznanie kredytu dyskontowego, czyli udostępnienie kwoty weksla pomniejszonej o odsetki dyskontowe i prowizję na rachunek osoby przedstawiającej weksel, a dokładnie:
 - Obciążenie konta „kredyt dyskontowy podawcy weksla” pełną kwotą weksla.
 - Uznanie kwoty weksla pomniejszonej o odsetki dyskontowe i prowizje na koncie "rachunek bieżący" podawcy weksla.
- d) Przechowywanie weksla przez bank w skarbcu do czasu jego wykupu.

W momencie wykupu, jeśli weksel jest płatny w banku, który go zdyskontował bank obciąża konto „rachunek bieżący” wystawcy weksla pełną kwotą weksla i uznaje kwotę na koncie „rachunek kredytowy” podawcy weksla bądź bank zwraca weksel wystawcy, potwierdzając zapłatę. Z kolei w przypadku, gdy weksel jest płatny w innym banku bank dyskontujący weksel przekazuje go kilka dni przed terminem wykupu do inkasa w banku, w którym dłużnik ma konto. Innym rozwiązaniem jest obciążenie rachunku bieżącego wystawcy weksla pełną kwotą weksla przez bank i przekazanie tej kwoty do banku dyskontującego weksel lub zwrot weksla do wystawcy wraz z potwierdzeniem zapłaty

Kredyt akceptacyjny jest stosowany w celu finansowania handlu zagranicznego. Klient przedstawia bankowi odpowiednie dokumenty, w tym akceptowane przez banki zagraniczne weksle, na podstawie których udzielane jest finansowanie

handlu międzynarodowego. Kredyt akceptacyjny może być doraźną transakcją akceptowania weksli bądź umową o linię kredytu akceptacyjnego.

Podsumowując, różnorodne rodzaje kredytów bankowych oferowane przez banki odpowiadają różnym potrzebom klientów. Kredyt konsumencki, mieszkaniowy, inwestycyjny, konsorcjalny, obrotowy, związany z obrotem wekslowym, dyskontowy i akceptacyjny pozwalają na sfinansowanie różnych projektów życiowych i biznesowych, co przyczynia się do rozwoju gospodarczego i zwiększenia dostępności finansowej dla różnych grup społecznych.

3. ETAPY PROCEDURY KREDYTOWEJ

Umowy kredytowe są istotnym elementem działalności kredytowej banków. Chcąc asekurować się przed ryzykiem, które jest z nimi związane, banki zmuszone są do wprowadzania ścisłych procedur udzielania kredytu. Te procedury są dokładnie określone w instrukcjach kredytowych, które przyjmują postać dyrektyw wydawanych przez kierownictwo banku.

Procedura kredytowa w zależności od podmiotu ubiegającego się o kredyt oraz rodzaju kredytu może przyjąć różne formy, jednak można ją ogólnie podzielić na (Macierzyński, Pszczółka, Sobol, 2022, str. 55):

- a) Kompletowanie informacji dla oceny ryzyka kredytowego;
- b) Analiza kredytowa;
- c) Decyzja kredytowa i umowa kredytowa;
- d) Monitoring kredytowy;
- e) Zamknięcie umowy kredytowej/windykacja należności.

Ocena ryzyka kredytowana wymaga przedłożenia przez kredytobiorcę dokumentów i informacji. Wnioski kredytowe w zależności od banków mogą różnić się od siebie, jednak zawarte w nich informacje najczęściej obejmują (Golec, 2022, str. 295):

- a) Informacje charakteryzujące kredytobiorcę, czyli oznaczenie wnioskodawcy;
- b) Informacje dotyczące kredytu, np. rodzaj kredytu, kwota, przeznaczenie;
- c) Oświadczenia kredytobiorcy dotyczące rachunków bankowych i zaciągniętych zobowiązań;
- d) Wykaz załączników do wniosku.

Po złożeniu przez kredytobiorcę wniosku pracownicy banku badają zdolność kredytową pod względem formalnym oraz merytorycznym. Często praktyką jest sprawdzanie wiarygodności kredytobiorcy w instytucjach zajmujących się informacją kredytową, tj. BIK S.A., BIG S.A.

Analiza kredytowa to przede wszystkim analiza i ocena zdolności spłaty kredytu przez kredytobiorcę. Obejmuje ona badanie zdolności kredytowej w kontekście (Macierzyński, Pszczółka, Sobol, 2022, str. 56-57):

- a) Formalno-prawnym, czyli sprawdzenie zdolności do podejmowania stosunków kredytowych;
- b) Ekonomicznym, czyli ocena sytuacji ekonomiczno-finansowej kredytobiorcy.

Biorąc pod uwagę ocenę formalno-prawną, to jest to w istocie zdolność do nawiązywania ważnych z mocy prawa stosunków kredytowych. Ocenę tą w polskim systemie bankowo kredytowym reguluje ustawa z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim w art. 9 (Dz. U. 2011 Nr 126 poz. 715). Proces ten obejmuje gromadzenie wymaganej dokumentacji o kredytobiorcy, a następnie zweryfikowanie posiadanych informacji (Juszczak, 2008, str. 18).

W zakresie ekonomicznym banki najczęściej bazują na metodach statystyczno-matematycznych, tj. creditscoring oraz credit rating (Macierzyński, Pszczółka, Sobol, 2022, str. 57).

Creditscoring, czyli punktowa ocena zdolności kredytowej, używany jest w odniesieniu do osób fizycznych. Metoda ta polega przypisaniu wybranym przez instytucję cechom jakościowym kredytobiorcy (np. wiek, stan cywilny, liczba osób na utrzymaniu, status zamieszkania, wykształcenie, rodzaj zatrudnienia, źródło dochodu, czas zatrudnienia) odpowiednich punktów. Wiarygodność kredytowa oceniania jest poprzez porównanie profilu przyszłego kredytobiorcy do profilu klientów, którzy kredyt już otrzymali (bazy kredytobiorców banku) (Golec, 2022, str. 304).

Credit rating, czyli ocena ryzyka kredytowego w odniesieniu do konkretnego zobowiązania finansowego, któremu przyporządkowane jest określone prawdopodobieństwo niewypłacalności podmiotu zaciągającego dług, używany jest w odniesieniu do przedsiębiorstw. Ocena ratingowa dzieli się na dwie grupy kryteriów: ilościowe i jakościowe. Najczęściej do oceny jakościowej używa się analizy: rentowności, płynności finansowej, poziomu zadłużenia i sprawności działania podmiotu gospodarczego, natomiast wśród kryteriów niemierzalnych rozpatrywane są: pozycja podmiotu na rynku, branża, sprawność zarządzania, kwalifikacje kierownictwa, perspektywy rozwojowe, zabezpieczenie kredytu (Golec, 2022, str. 305).

Credit rating powinien charakteryzować się następującymi cechami (Kraska, str. 39):

- a) Opieranie na analizie ilościowej i jakościowej;
- b) Zgodności z krajowymi i międzynarodowymi uregulowaniami prawnymi;
- c) Zawieranie różnych cech, które zależą od ocenianego podmiotu i branży;
- d) Obiektywizm, który oznacza, że powinien przyporządkowywać odpowiednią ilość punktów przy wykorzystaniu metod statystyczno-matematycznych;
- e) Jednolitość formy we wszystkich placówkach danego banku;
- f) Porównywalność do zewnętrznych ocen ratingowych;
- g) Monitorowany na bieżąco, aby stwierdzić prawidłowość zdolności prognozytycznych modelu.

Następnym krokiem procedury kredytowej jest decyzja kredytowa. W tym celu powoływane są tzw. komitety kredytowe składające się z uprawnionych pracowników kredytowych zatrudnionych w oddziale banku. W sytuacji, kiedy wielkość kredytu przekracza uprawnienia komitetu kredytowego jest on przekazywany

do centrali banku. W obu przypadkach uprawnienia określone są przez zarząd banku (Macierzyński, Pszczółka, Sobol, 2022, str. 57).

Po pozytywnej decyzji kredytowej podpisywana jest umowa kredytowa. Według prawa Bankowego (art. 69) „Przez umowę kredytu bank zobowiązuje się oddać do dyspozycji kredytobiorcy na czas oznaczony w umowie kwotę środków pieniężnych z przeznaczeniem na ustalony cel, a kredytobiorca zobowiązuje się do korzystania z niej na warunkach określonych w umowie, zwrotu kwoty wykorzystanego kredytu wraz z odsetkami w oznaczonych terminach spłaty oraz zapłaty prowizji od udzielonego kredytu.” W prosty sposób można uznać, że umowa kredytowa reguluje stosunek kredytowy między bankiem a kredytobiorcą i jest wiążąca dla obu stron.

W czasie trwania umowy kredytowej banki prowadzą monitoring kredytowy. Jego głównym celem jest dokonywanie weryfikacji ryzyka kredytowego oraz kontrola nad terminowością spłaty rat kredytu. Można rozróżnić monitoring formalny oraz monitoring merytoryczny. Monitoring formalny zazwyczaj skoncentrowany jest na sprawdzaniu terminowego regulowania rat odsetkowych i kredytowych, natomiast monitoring merytoryczny obejmuje wizyty inspektora bankowego u kredytobiorcy. Podczas tych wizyt inspektor ocenia, czy sytuacja finansowa kredytobiorcy nie uległa istotnemu pogorszeniu (Dobosiewicz, 2011, str. 196).

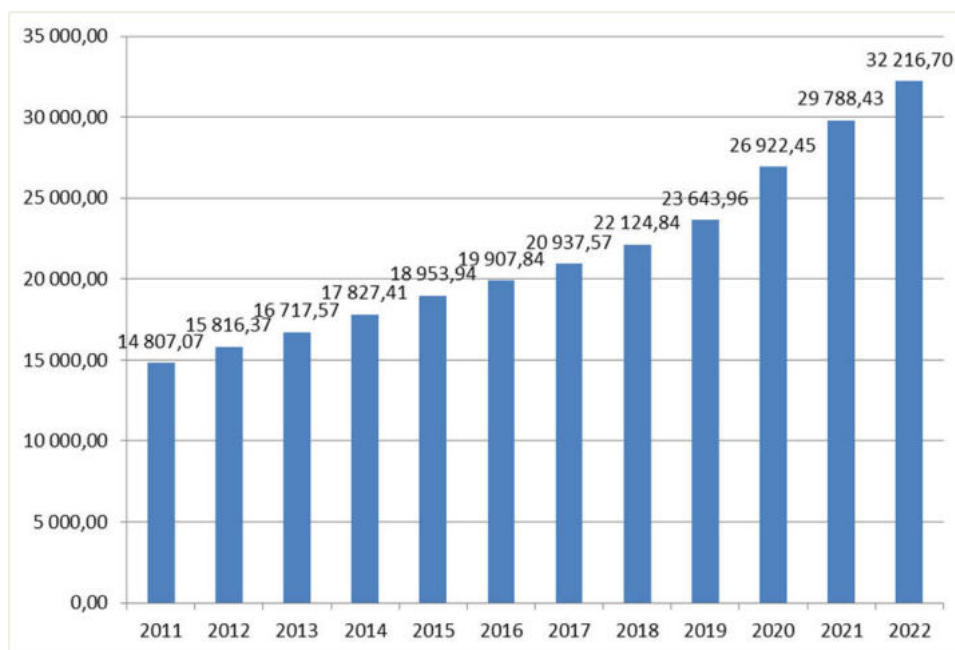
Ostatnim etapem jest zakończenie umowy kredytowej. Może ono nastąpić poprzez spłacenie wszystkich rat kredytu przez kredytobiorcę lub przez wypowiedzenie przez bank umowy kredytowej na warunkach określonych w umowie kredytowej. W przypadku braku spłat bank uruchamia procedurę windykacyjną, która wiąże się przekazaniem sprawy do firmy windykacyjnej (Macierzyński, Pszczółka, Sobol, 2022, str. 58).

4. ANALIZA I STRUKTURA RYNKU KREDYTOWEGO W POLSCE W LATACH 2011-2022

Dokonując analizy rynku kredytowego, należy określić udział kredytów gotówkowych w stosunku do wartości aktywów sektora bankowego w latach 2011-2022. W pierwszej kolejności zaprezentowano wartość aktywów sektora bankowego ogółem, a następnie udział kredytów gotówkowych w aktywach sektora bankowego.

Analiza została przeprowadzona na podstawie danych finansowych udostępnionych przez Urząd Komisji Nadzoru Finansowego.

Analiza kształtowania się wartości aktywów sektora bankowego ogółem w Polsce w latach 2011-2022 została ukazana na rysunku 1.

Rysunek 1. Aktywa sektora bankowego w Polsce w latach 2010-2020 (w mld zł)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Dane miesięczne sektora bankowego – październik 2023 roku*, UKNF, Warszawa 2023

Należy stwierdzić, że w całym badanym okresie wartość aktywów sektora bankowego w Polsce stale rosła. W 2011 roku wartość aktywów w sektorze bankowym wynosiła 14 807,07 mld zł, natomiast ich wartość w 2022 roku wynosiła 32 216,70 mld zł. Różnica między wartością aktywów sektora bankowego na początku i na końcu badanego okresu wynosiła 17 409,63 mld zł.

Tab. 2. Dynamika aktywów sektora bankowego w Polsce w latach 2011-2022

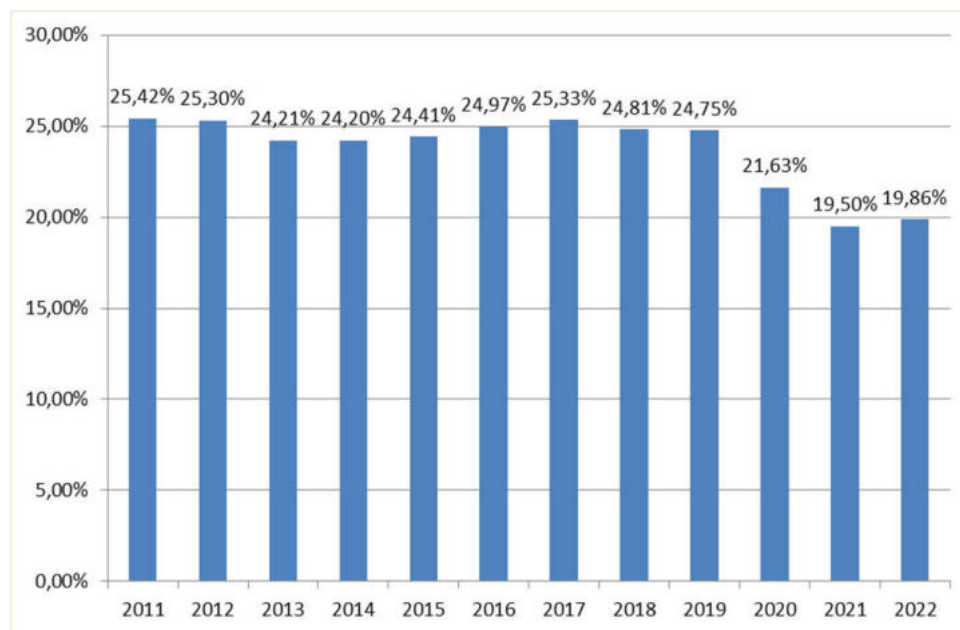
2011	2012/ 2011	2013/ 2012	2014/ 2013	2015/ 2014	2016/ 2015	2017/ 2016	2018/ 2017	2019/ 2018	2020/ 2019	2021/ 2020	2022/ 2021	2022/ 2011
100%	6,8%	5,7%	6,6%	6,3%	5,0%	5,2%	5,7%	6,9%	13,9%	10,6%	8,2%	117,6%

Źródło: Obliczenia własne

Jak wynika z danych zamieszczonych w tabeli 2, przez cały analizowany okres dynamika zmiany wartości udzielonych kredytów konsumpcyjnych była dodatnia. Największy wzrost nastąpił w 2020 r., jego stosunek względem 2019 r. wyniósł 13,9%. Wysoka wartość udzielonych kredytów konsumpcyjnych miała miejsce również w 2021 r. oraz 2022 r. i wynosiła odpowiednio 10,6% i 8,2%. Niewielkie wyhamowanie na rynku kredytów konsumpcyjnych odnotowano w 2016 r., kiedy

to dynamika wyniosła 5%. W całym badanym okresie dynamika zmiany wartości udzielonych kredytów konsumpcyjnych wyniosła 117,6%.

Ostatnim krokiem była analiza danych dotyczących udziału kredytów gotówkowych w ogólnej wartości aktywów sektora bankowego w Polsce w latach 2011-2022 (zob. rys. 2).

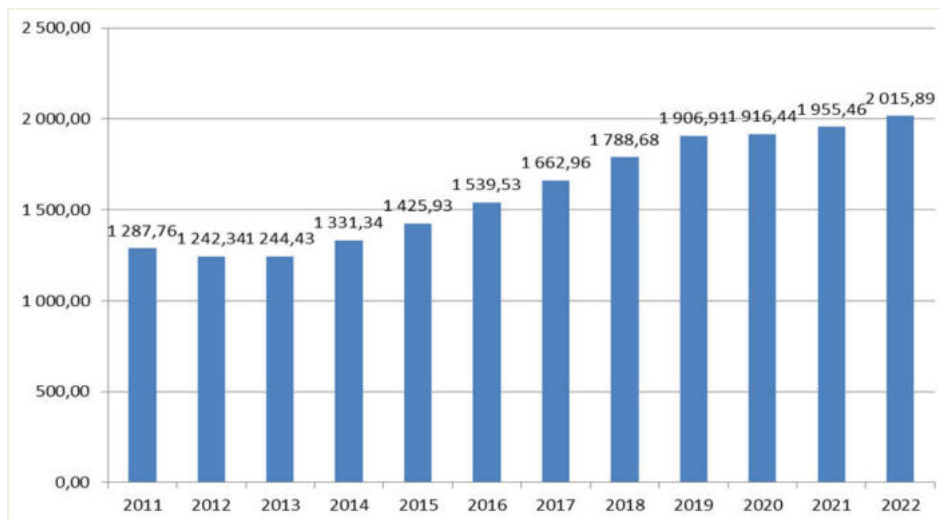
Rysunek 2. Udział kredytów gotówkowych w aktywach sektora bankowego w Polsce w latach 2011-2022

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Dane miesięczne sektora bankowego – październik 2023 roku*, UKNF, Warszawa 2023

W całym badanym okresie udział kredytów hipotecznych w aktywach sektora bankowego kształtował się na podobnym poziomie. W okresie 2011-2014 roku nastąpił spadek udziału kredytów gotówkowych w aktywach sektora bankowego z poziomu 25,42% w 2011 roku do poziomu 24,2%, w 2014 roku. Następnie w latach 2015-2017 nastąpił jego wzrost. Udział kredytów hipotecznych w aktywach sektora bankowego zwiększył się z poziomu 24,41% w 2015 roku do poziomu 25,33% w 2017 roku. W kolejnym okresie, na przestrzeni 2018-2021 roku, udział kredytów hipotecznych w aktywach sektora bankowego zaczął spadać i wynosił w 2021 roku 19,5%. Na koniec badanego okresu udział kredytów hipotecznych w aktywach sektora bankowego nieznacznie się zwiększył. Różnica między ich udziałem wynosiła 0,36 p.p.

Przedstawiając sytuację na rynku kredytów gotówkowych w Polsce w pierwszej kolejności należy przedstawić dane dotyczące wartości udzielonych kredytów

inwestycyjnych, operacyjnych i konsumpcyjnych. Zamieszczone na rysunku 3 wielkości dotyczą wartości udzielonych kredytów konsumpcyjnych w latach 2011-2022.

Rysunek 3. Wartość udzielonych kredytów konsumpcyjnych w Polsce w latach 2011-2022 (w mld zł)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Dane miesięczne sektora bankowego – październik 2023 roku*, UKNF, Warszawa 2023

W całym badanym okresie miał miejsce systematyczny wzrost popytu na kredyty konsumpcyjne. Pod koniec 2022 roku w Polsce zawarto umowy o kredyty konsumpcyjne o łącznej wartości 2 015,89 mld zł. W stosunku do 2021 roku była to zmiana o 60,42 mld zł. Natomiast w odniesieniu do 2011 r. był to wzrost o 728,13 mld zł, czyli 56,54p.p. W 2011 r. w całym kraju łączna wartość podpisanych kredytów konsumpcyjnych wyniosła 1 287,76 mld zł.

W tabeli 3 zamieszczono dane dotyczące dynamiki zmiany wartości zawartych umów o kredyty konsumpcyjne rok do roku.

Tab. 3. Dynamika wartości udzielonych kredytów konsumpcyjnych w Polsce w latach 2011-2022

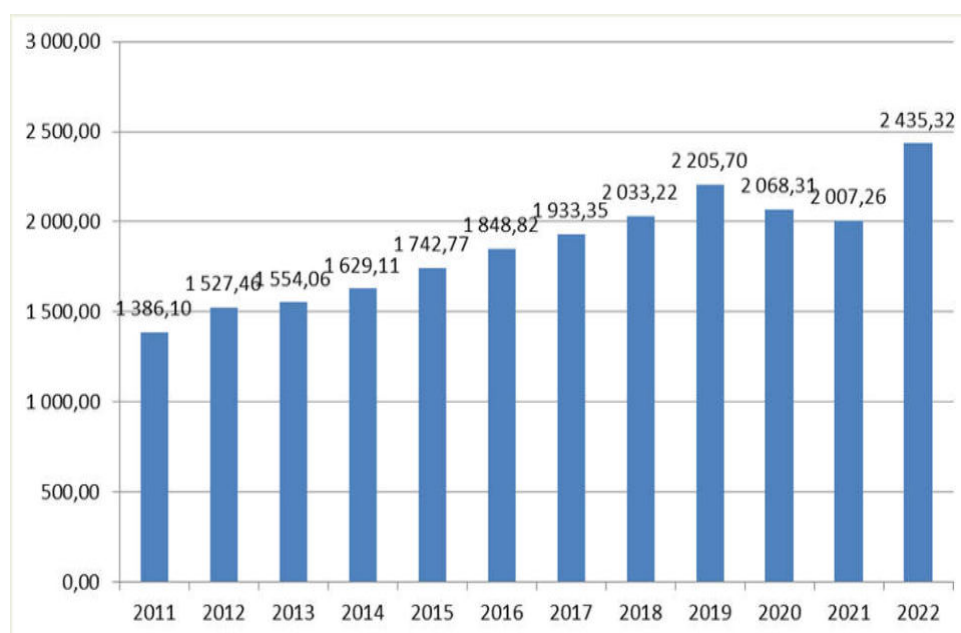
2011	2012/ 2011	2013/ 2012	2014/ 2013	2015/ 2014	2016/ 2015	2017/ 2016	2018/ 2017	2019/ 2018	2020/ 2019	2021/ 2020	2022/ 2021	2022/ 2011
100%	-3,5%	0,2%	7,0%	7,1%	8,0%	8,0%	7,6%	6,6%	0,5%	2,0%	3,1%	56,5%

Źródło: Obliczenia własne

Jak wynika z danych zamieszczonych w tabeli 3, przez cały analizowany okres (oprócz 2012 roku, kiedy to nastąpił spadek o 3,5%), dynamika zmiany wartości

udzielonych kredytów konsumpcyjnych była dodatnia. Największy wzrost nastąpił w 2017r., jego stosunek względem 2016r. wynosił 8,0%. Wysoka wartość udzielonych kredytów konsumpcyjnych miała miejsce również w 2015r., 2016r. oraz 2018r. i wynosiła odpowiednio 7,1%, 8,0% oraz 7,6%. Znaczne wyhamowanie na rynku kredytów konsumpcyjnych odnotowano w 2013r., kiedy to dynamika wyniosła 0,2% oraz w roku 2020, dynamika wyniosła 0,5%. W całym badanym okresie dynamika zmiany wartości udzielonych kredytów konsumpcyjnych wyniosła 56,5%.

Na rysunku 4 zamieszczono dane dotyczące wartości udzielonych kredytów operacyjnych w latach 2011-2022.

Rysunek 4. Wartość udzielonych kredytów operacyjnych w Polsce w latach 2011-2022 (w mld zł)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Dane miesięczne sektora bankowego – październik 2023 roku*, UKNF, Warszawa 2023

W badanym okresie miał miejsce systematyczny wzrost popytu na kredyty operacyjne, oprócz lat 2019-2021, kiedy nastąpił spadek wartości odpowiednio z 2 205,7 mld zł do 2 007,26 mld zł. Pod koniec 2022 roku w Polsce zawarto umowy o kredyty operacyjne o łącznej wartości 2 435,32 mld zł. W stosunku do 2019 roku była to zmiana o 428,06 mld zł. Natomiast w odniesieniu do 2011 r. był to wzrost o 1 049,21 mld zł, czyli 75,7p.p.. W 2011 r. w całym kraju łączna wartość podpisanych kredytów konsumpcyjnych wyniosła 1 356,10 mld zł.

W tabeli 4 zamieszczono dane dotyczące dynamiki zmiany wartości zawartych umów o kredyty operacyjne rok do roku.

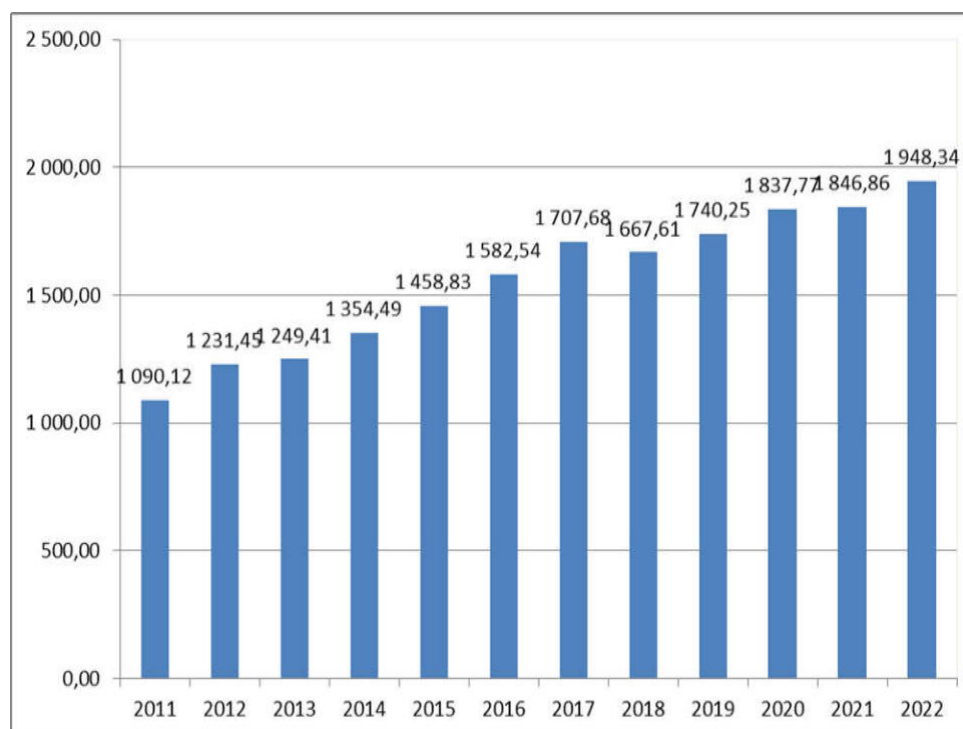
Tab. 4. Dynamika wartości udzielonych kredytów operacyjnych w Polsce w latach 2011-2022

2011	2012/ 2011	2013/ 2012	2014/ 2013	2015/ 2014	2016/ 2015	2017/ 2016	2018/ 2017	2019/ 2018	2020/ 2019	2021/ 2020	2022/ 2021	2022/ 2011
100%	10,2%	1,7%	4,8%	7,0%	6,1%	4,6%	5,2%	8,5%	-6,2%	-3,0%	21,3%	75,7%

Źródło: Obliczenia własne

W latach 2011-2022 dynamika zmian stanu wartości udzielonych kredytów operacyjnych kształtowała się na poziomie 75,7%. Największa dynamika rok do roku odnotowana została w 2022 r. i wynosiła 21,3% oraz w 2012 roku, kiedy to wyniosła 10,2%. W 2020 r. nastąpił spadek o 6,2%, a w 2021r. o 3,0%.

Poniżej, na rysunku 5, przedstawiono dane dotyczące wartości udzielonych kredytów operacyjnych w latach 2011-2022.

Rysunek 5. Wartość udzielonych kredytów inwestycyjnych w Polsce w latach 2011-2022 (w mld zł)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Dane miesięczne sektora bankowego – październik 2023 roku*, UKNF, Warszawa 2023

W latach 2011-2022 wartość udzielonych kredytów inwestycyjnych stale rosła, oprócz spadku w 2018 roku z 1 707,68 mld zł do 1 667,61 mld zł. Na początku badanego okresu wartość podpisanych umów o kredyty inwestycyjne wyniosła 1 090,12 mld zł. Natomiast na koniec okresu w 2022 roku wartość ta wyniosła 1 948,34 mld zł. Był to wzrost o 858,22 mld zł.

W tabeli 3 zamieszczono dane dotyczące dynamiki zmiany wartości zawartych umów o kredyty inwestycyjne rok do roku.

Tab. 5. Dynamika wartości udzielonych kredytów inwestycyjnych w Polsce w latach 2011-2022

2011	2012/ 2011	2013/ 2012	2014/ 2013	2015/ 2014	2016/ 2015	2017/ 2016	2018/ 2017	2019/ 2018	2020/ 2019	2021/ 2020	2022/ 2021	2022/ 2011
100%	13.0%	1,5%	8,4%	7,7%	8,5%	7,9%	-2,3%	4,4%	5,6%	0,5%	5,5%	78,7%

Źródło: Obliczenia własne

Jak wynika z danych zamieszczonych w tabeli 5 największy wzrost nastąpił w 2012r., jego stosunek względem 2011r. wyniósł 13,00%. Wysoka wartość udzielonych kredytów inwestycyjnych miała miejsce również w 2014r., 2016r. oraz 2017r. i wynosiła odpowiednio 8,4%, 7,7% oraz 7,9%. Znaczne wyhamowanie na rynku kredytów konsumpcyjnych odnotowano w 2013r., kiedy to dynamika wyniosła 1,5% oraz w roku 2021, dynamika wyniosła 0,5%. W całym badanym okresie dynamika zmiany wartości udzielonych kredytów konsumpcyjnych wyniosła 78,7%. Tylko w 2017 roku odnotowano spadek wartości udzielonych kredytów inwestycyjnych o 2,3%.

PODSUMOWANIE

Podsumowując, analiza rynku kredytowego w Polsce w latach 2011-2022 ukazuje stały wzrost wartości aktywów sektora bankowego ogółem. W 2011 roku wartość aktywów wynosiła 14 807,07 mld zł, a w 2022 roku wzrosła do 32 216,70 mld zł. Natomiast udział kredytów gotówkowych w aktywach sektora bankowego kształtował się na różnych poziomach w badanym okresie. Miał miejsce spadek z 25,42% w 2011 roku do 24,2% w 2014 roku, a następnie wzrost od 24,41% w 2015 roku do 25,33% w 2017 roku. W kolejnych latach udział kredytów gotówkowych zaczął spadać, osiągając 19,5% w 2021 roku. Na koniec badanego okresu udział kredytów gotówkowych nieznacznie się zwiększył. Wartość udzielonych kredytów konsumpcyjnych systematycznie rosła, a dynamika zmian wyniosła 56,5%.

W przypadku kredytów operacyjnych również miał miejsce systematyczny wzrost, z wyjątkiem lat 2019-2021, gdy nastąpił spadek. Natomiast wartość udzielonych kredytów inwestycyjnych stale rosła, z wyjątkiem roku 2018. Ogólnie rzecz biorąc, rynek kredytowy w Polsce był stabilny i charakteryzował się wzrostem wartości udzielonych kredytów.

Ogólnie rzecz biorąc, kredyty odgrywają kluczową rolę w finansowaniu gospodarki. Dostarczają kapitału, który jest niezbędny do inwestycji w przedsiębiorstwa, rozwój infrastruktury i wspieranie rozwoju sektora prywatnego. Kredyty umożliwiają przedsiębiorcom i jednostkom korzystanie z dodatkowych środków finansowych, które mogą być wykorzystane na zakup nowego sprzętu, zatrudnienie pracowników, rozwijanie nowych produktów i usług oraz rozszerzanie działalności. Kredyty wpływają również na pobudzenie konsumpcji i wzrost gospodarczy oraz pomagają wzmocnić zaufanie i stabilność sektora finansowego.

BIBLIOGRAFIA

1. *Czym jest kredyt konsorcjalny?* www.zadluzenia.com/kredyt-konsorcjalny [dostęp 28.01.2024].
2. Dane miesięczne sektora bankowego – październik 2023 roku, UKNF, Warszawa 2023.
3. Dobosiewicz Z., *Bankowość Wydanie III zmienione*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2011.
4. Golec M. M., *Współczesne instytucje i usługi bankowe w Polsce*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu, Poznań 2022.
5. Jaworski W.L., Krzyżkiewicz Z., Kosiński B., *Banki. Rynek, operacje, polityka*, Wydawnictwo POLTEXT, Warszawa 1992.
6. Juszczak S., *Zdolność kredytowa w ocenie banku na przykładzie małych i średnich przedsiębiorst*, Zeszyty Naukowe SGGW - Ekonomia i Organizacja Gospodarki Żywnościowej, 2008, vol., nr 66.
7. Kraska M., *Credit scoring i credit rating. Zastosowanie w banku komercyjnym*, Wydawnictwo Stardruk, Warszawa 2004.
8. *Przedsiębiorca i kredyt – co wpływa na jego zdolność kredytową?* <https://poradnikprzedsiębiorcy.pl/-przedsiębiorca-i-kredyt-co-wplywa-na-jego-zdolnosc-kredytowa> [dostęp 28.12.2023r.].
9. Macierzyński W., Pszczółka I., Sobol M., *Podstawy bankowości. Wybrane zagadnienia*, Instytut Naukowo-Wydawniczy „Spatium”, Radom 2022.
10. Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny Dz. U. z 2023 r. poz. 1933.
11. Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997r. Prawo bankowe, Dz. U. z 2023 r. poz. 2488.
12. Ustawa z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim w art. 9 (Dz. U. 2011 Nr 126 poz. 715).

CREDIT OPERATIONS IN BANK ACTIVITY

Abstract

The article discusses the issue of credit operations in the bank's activities. Bank loans are mostly the main source of funds for both individuals and entrepreneurs. The availability and prevalence of credit has changed significantly over the years,

as it is now much more difficult to obtain credit. Banks hedge themselves against fraud and situations in which non-repayment of the loan could be possible by preparing complete documentation and carrying out the loan procedure. This does not change the fact that interest in loans is constantly increasing.

The aim of the article is to present the characteristics of credit operations in the bank's activity in Poland, with particular attention to issues relating to the substance of bank loans, types of bank loans and stages of the credit procedure. The empirical part of the thesis refers to the analysis and structure of the credit market in Poland in the years 2011-2022.

Keywords: credit, bank, risk, loan agreement, credit procedure.